

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulkomaalaisten vapaaehtoisten rintamasotilaiden kuntoutuksesta ja rintamarahasta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki, jonka mukaan osallistumisestaan vapaaehtoisena Suomen sotiin vuosina 1939—1945 ulkomaalaisen rintamasotilastunnuksen saaneille ulkomaalaisille voitaisiin myöntää hakemuksesta kahden viikon kuntoutusjakso suomalaisessa kuntoutuslaitoksessa sekä kertasuorituksena 1 000 markan rintamара, tai vaihtoehtoisesti sille joka ei käytä kuntoutusmahdollisuutta, rintamара kaksinkertaisena.

Esitys liittyy valtioneuvoston 27.4.1992 tekemään periaatepäätökseen veteraanien aseman parantamiseksi sekä valtion vuoden 1993 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lain mukaiset tehtävät hoitaisi sosiaali- ja terveysministeriön alainen tapaturmavirasto. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993 ja se olisi voimassa 31.12.1996 saakka.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

Vuosien 1939—1945 sotiin osallistuneita suomalaisia rintamaveteraaneja on noin 260 000. Heille voidaan myöntää rintamapalvelustaan rahallisena korvauksena rintamasotilaseläkettä, rintamalisää sekä ylimääräistä rintamalisää. Vuoden 1989 huhtikuun alusta rintamalisää on voitu myöntää myös ulkomailla asuville, joilla on rintamasotilas-, rintamapalvelus- tai rintamatunnus. Suomalaisia rintamaveteraaneja on kuntoutettu rintamaveteraanien kuntoutukseen valtion tulo- ja menoarviossa varatulla määrärahalla vuodesta 1977 alkaen. Vuoden 1983 alusta tuli voimaan laki rintamaveteraanien kuntoutuksesta, joka uudistettiin vuoden 1989 alusta lukien. Rintamaveteraanikuntoutusta on myönnetty myös ulkomailla asuville rintamaveteraaneille. Vuonna 1992 tarkoitukseen varatulla 154 miljoonan markan määrärahalla kuntoutetaan noin 22 500 veteraania.

Suomen sodissa vuosina 1939—1945 taisteli

eri joukko-osastoissa kaikkiaan noin 16 500 ulkomaalaista vapaaehtoista miestä. Tämän lisäksi rintamillamme palveli pienehkö määrä ulkomaalaisia miehiä ja naisia muissa kuin varsinaisissa taistelutehtävissä, erityisesti lääkärin, sairaanhoitajan ja sairaankuljetustehtävissä.

Ulkomaalaiset vapaaehtoiset olivat lähtöisin useista eri maista. Suurin vapaaehtoisten ryhmä talvisodassa oli ruotsalaisten muodostama Svenska Frivilligkåren, jossa palveli kaikkiaan lähes 8 300 miestä. Muissa joukko-osastoissa ruotsalaisia palveli noin 570 miestä. Muista maista (lähinnä norjalaiset ja amerikkansuomalaiset) talvisodan taisteluihin osallistuneita vapaaehtoisia oli runsaat 900 miestä.

Jatkosodassa ruotsalaisia vapaaehtoisia taisteli maamme puolustusvoimien tukena lähes 1 700 miestä. Elokuussa 1941 ruotsalaisista koottu Hangon pataljoona lakkautettiin saman vuoden joulukuussa neuvostojoukkojen jätettyä Hangon. Pataljoonasta jäi kuitenkin edel-

leen komppanian verran miehiä joukkojemme tueksi jatkosodan muihin taisteluihin.

Virolaiset vapaaehtoiset, jotka eivät ehtineet osallistua talvisodan varsinaisiin taisteluihin, olivat jatkosodan merkittävin vapaaehtoisten joukko. Kaikkiaan heitä palveli jalkaväkirykmentti 200:ssa ja muissa joukko-osastoissa lähes 3 300 miestä. Erillinen pataljoona 6 koostui inkeriläisistä ja heimopataljoona 3 itäkarjalaisista vapaaehtoisista.

Taisteluissa kaatui ja katosi ulkomaalaisia vapaaehtoisia kaikkiaan lähes 550 miestä ja haavoittui runsaat 1 100 miestä.

Tällä hetkellä on Suomen sotien varsinaisiin taisteluihin vapaaehtoisina osallistuneita elossa kaikkiaan arviolta 5 500 miestä. Heistä ruotsalaisia on noin 4 000, virolaisia lähes 700 ja muista maista tulleita arviolta 800 miestä.

Suomen sodissa vuosina 1939—1945 haavoittuneet tai sairastuneet ulkomaalaiset vapaaehtoiset ovat oikeutettuja sotilasvammalain mukaisesti korvauksiin ja etuuksiin, myös kuntoutukseen. Samoin sodan johdosta kuolleen tai vahingoittuneen leskellä ja muilla omaisilla on sotilasvammalain mukaan mahdollisuus saada hautausapua ja huoltoeläkettä. Muihin suomalaisille veteraaneille kuuluviin etuuksiin ulkomaalaiset vapaaehtoiset eivät ole olleet oikeutettuja. Jonkun verran virolaisia on käynyt yksityisin lahjoitusvaroin laituskuntoutuksessa Suomessa.

Tällä hetkellä sotilasvammalain mukaista korvausta saa noin 75 ulkomaalaista. Näistä noin 30 on käynyt sotilasvammalain mukaisessa kuntoutuksessa Suomessa.

2. Esityksen valmistelu

Lakiesitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä sekä tapaturmavirastossa ministeriössä tänä vuonna laaditun muiston ”Suomen sotiin vuosina 1939—1945 osallistuneille ulkomaalaisille vapaaehtoisille annettavasta tunnuksesta ja myönnettävistä etuuksista” pohjalta. Muistiosta olivat antaneet lausuntonsa puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, tapaturmavirasto, kansaneläkelaitos, Suomen Sotaveteraaniliitto ry, Rintamamiesveteraanien Liitto ry, Rintamanaisten Liitto ry, Sotainvalidien Veljesliitto ry sekä rintamaveteraaniasiain neuvottelukunta.

3. Esityksen taloudelliset ja organisatoriset vaikutukset

Vuosina 1993—1996 noin 2 000 ulkomaalaista vapaaehtoista saisi lainmukaisen rintamarahaa ja kuntoutusjakson, arviolta noin 1 000 tyytyisi pelkästään kaksinkertaiseen rintamaraan. Kuntoutuksen ja 1 000 markan rintamaraan saajia olisi keskimäärin 500 vuodessa, pelkän rintamaraan saajia keskimäärin noin 250 vuodessa.

Kuntoutus keskitetään laitoksiin, joilla on katsottava olevan hyvät edellytykset ulkomaalaisten veteraanien kuntoutukseen ja jotka pystyvät tarjoamaan kuntoutusjakson kilpailukykyiseen hintaan. Lisäksi edellytyksenä on, ettei kuntoutettavan matka Suomessa kuntoutuslaitokseen muodostuisi kohtuuttoman pitkäksi, mikä toisi myös kustannussäästöjä matkakustannusten osalta.

Nykyisillä keskimääräisillä kuntoutuspäivähinnoilla laskettuna 14 päivän kuntoutusjakso maksaisi noin 7 300 markkaa, matkakuluineen arviolta 8 000 markkaa. Koska kuntoutusjakso olisi sisällöltään virkistysluontoinen eikä sisältäisi niin paljon yksilöllisiä kuntoutushoitoja kuin suomalaisten rintamaveteraanien kuntoutus, kuntoutusjakson hinta kuntoutusohjelman sisällöstä riippuen voi olla jopa nykyisiä hintoja jonkin verran edullisempi.

Kustannukset rintamaraan osalta nykyisellä hinnalla olisivat noin 1 miljoonaa markkaa ja kuntoutuksen osalta noin 4 miljoonaa markkaa vuodessa eli yhteensä noin 5 miljoonaa markkaa. Kokonaiskustannukset vuosina 1993—1996 olisivat noin 20 miljoonaa markkaa.

Asian hoitaminen tapaturmavirastossa vaatii 1—2 henkilön työpanosta.

4. Yksityiskohtaiset perustelut

Ulkomaalaisen rintamasotilastunnuksesta 8.4.1992 annetun ja 1.7.1992 voimaan tulleen asetuksen (418/92) perusteella ulkomaalaiselle vapaaehtoiselle, joka on osallistunut varsinaisiin sotatoimiin Suomen puolustusvoimien joukoissa siten kuin rintamasotilastunnuksesta annetun asetuksen (772/69) 1 §:ssä edellytetään, myönnetään ulkomaalaisen rintamasotilastunnus. Tunnuksen myöntää sota-arkisto, jota tässä tehtävässä avustaa 2 tapaturmaviraston virkamiestä. Tunnuksen hakemiselle asetettiin määräaika, joka päättyi 31.12.1994. Tunnuk-

seen liittyvistä etuuksista säädettäisiin lailla niin, että etuuksia voitaisiin myöntää vuoden 1993 alusta lukien. Ulkomaalaisen rintamasotilastunnusta ja siihen myöhemmin liittyviä etuuksia hakisi arviolta noin 3 000 ulkomaalaista, joista noin 1 500 Ruotsista, 700 Virosta ja 800 muista maista.

4.1. Lakiehdotuksen perustelut

Lakiehdotuksen mukaan (1 §) niille, joille on myönnetty ulkomaalaisen rintamasotilastunnus, voitaisiin antaa hakemuksesta kuntoutusta sekä rintamaraha. Kuntoutukseen eivät tämän lain nojalla pääsisi ulkomaalaiset, joilla on oikeus muuhun, esimerkiksi sotilasvammalain mukaiseen kuntoutukseen (1 § 2 mom.). Sen sijaan heillä olisi oikeus rintamarahaan.

Kuntoutusta annetaan yksi kerta siten, että kuntoutusjakson pituus olisi 2 viikkoa ja se annettaisiin suomalaisessa kuntoutuslaitoksessa (2 § 1 mom.). Kuntoutusjakso olisi sisällöltään osittain virkistysloman luontoinen sisältäen kuntoutuksen ohella vapaa-ajan toimintaa, esimerkiksi retkiä lähiympäristöön. Näin ollen kuntoutukseen tulijalta ei yleensä vaadittaisi lääkärin lähetettä kotimaasta, mutta häneltä edellytettäisiin kuitenkin kuntoutusjakson onnistumiseksi riittävää liikunta- ja toimintakykyä. Erityisen huonokuntoisia, joilla kuntoutus ei rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain (1184/88) 2 §:n tarkoittamalla tavalla edistäisi tai säilyttäisi toimintakykyä tai joille se muusta syystä ei olisi tarpeellista, ei voitaisi ottaa kuntoutukseen.

Kuntoutuksessa käynnistä Suomen alueella aiheutuneet matkakulut korvattaisiin (2 § 2 mom.). Samoin korvattaisiin Pohjoismaista sekä Virosta ja Venäjältä tulleille kuntoutukseen tulosta jo kotimaassa aiheutuneet välttämättömät matkakulut. Erityisesti matkakulujen korvaamista virolaisille ja venäläisille puoltaa se seikka, että muutoin monilla heistä ei olisi varaa kuntoutusmatkaan. Kustannussyistä ei muualta tulevien matkakuluja kotimaasta asti korvattaisi. Mahdollisia passi- ja viisumikuluja ei korvattaisi matkakuluina eikä myöskään saattokuluja, matkapäiviltä ei suoriteta myöskään päivärahaa.

Kuntoutukseen tulleelle suoritettaisiin kerta-suorituksena rintamaraha, jonka suuruus olisi 1 000 markkaa (3 § 1 mom.). Niille, jotka eivät halua tai voi tulla kuntoutukseen, suoritettaisiin

siin rintamaraha kaksinkertaisena eli 2 000 markan suuruisena (3 § 2 mom.). Korotetun rintamarahan saajilla ei olisi myöhemminkään oikeutta kuntoutukseen, elleivät he saisi Suomen kansalaisuutta.

Rintamaraha suoritettaisiin yleensä kuntoutusjakson yhteydessä kuntoutettavalle kuntoutuslaitokseen (3 § 3 mom.), mikä on perusteltua, koska erityisesti virolaisten ja muualta entisen Neuvostoliiton alueelta tulevien omat käyttövarat lienevät varsin vähäiset. Ulkomaalaiselle vapaaehtoiselle, joka ei halua kuntoutukseen, rintamaraha lähetettäisiin yleensä kotiosoitteeseen. Poikkeuksellisesti rintamaraha voitaisiin myös suorittaa muualle kuin kotiosoitteeseen tai kuntoutuslaitokseen. Näin esimerkiksi rintamaraha voitaisiin suorittaa sotilasvammalain mukaista korvausta saavalle hänen elinkorkotililleen.

Tulo- ja varallisuusverolain (1240/88) 55 § 6 kohdan mukaan rintamasotilaseläke, rintamalisä, ylimääräinen rintamalisä ja ylimääräinen sotaeläke eivät ole veronalaista tuloa. Vastavasti, ottaen huomioon myös ehdotetun rintamarahan suuruus ja kertaluontoisuus, on perusteltua, etteivät kuntoutus ja rintamaraha olisi myöskään veronalaista tuloa (4 §).

Kuntoutuksesta ja rintamarahasta aiheutuneet kustannukset korvattaisiin valtion vuotuisen talousarvioon tarkoitusta varten varatun määrärahan rajoissa (5 §).

Tämän lain mukaiset tehtävät hoitaisi tapaturmavirasto, joka antaisi myös tarkemmat ohjeet ja määräykset etuuksien hakemisesta ja myöntämisestä ulkomaalaisen rintamasotilastunnuksen saaneille (6 §).

Tapaturmaviraston antamaan päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla (7 §). Sen sijaan kuntoutukseen pääsystä kielteisen päätöksen saaneella henkilöllä on mahdollisuus tehdä uusi hakemus. Käytännössä tunnuksen saaneilla olisi miltei aina mahdollisuus päästä kuntoutukseen. Esteeksi saattaisi muodostua vain kuntoutukseen liian huono kunto tai tarkoitukseen varatun määrärahan loppuminen.

4.2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993 ja olemaan voimassa

vuoden 1996 loppuun asti. Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

ulkomaalaisten vapaaehtoisten rintamasotilaiden kuntoutuksesta ja rintamarahasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Suomen sodissa vapaaehtoisesti palvellut ulkomaalainen rintamasotilas voi saada hakeuksesta kuntoutusta ja rintamarahan sen mukaan kuin tässä laissa säädetään.

Oikeutta kuntoutukseen ei kuitenkaan ole, jos henkilöllä on oikeus saada kuntoutusta muun lain nojalla.

Ulkomaalaisella rintamasotilaalla tarkoitetaan henkilöä, jolle on annettu ulkomaalaisen rintamasotilastunnuksesta annetun asetuksen (418/92) mukainen ulkomaalaisen rintamasotilastunnus.

2 §

Kuntoutusta annetaan yhden kerran ja kuntoutusjakson pituus on kaksi viikkoa. Kuntoutus annetaan laitoshoitona rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain (1184/88) 4 §:ssä tarkoitetussa laitoksessa.

Kuntoutuksesta aiheutuneet välttämättömät Suomen alueilla tehdyistä matkoista johtuvat matkakustannukset korvataan. Kuitenkin Pohjoismaista, Venäjältä tai Virosta tuleville voidaan korvata kuntoutukseen tulosta jo kotimaassa aiheutuneet välttämättömät matkakustannukset.

3 §

Kuntoutukseen tulleelle annetaan kertosuorituksena rintamaraha (1 000 markkaa).

Jos ulkomaalaisen rintamasotilastunnuksen

saanut ei osallistu 2 §:ssä tarkoitettuun kuntoutukseen, hänelle suoritetaan rintamaraha kaksinkertaisena.

Rintamaraha suoritetaan pääsääntöisesti kuntoutujalle kuntoutuslaitokseen tai 2 momentissa tarkoitetussa tapauksessa kotiosoitteeseen.

4 §

Tämän lain mukaiset etuudet eivät ole veronalaista tuloa.

5 §

Kuntoutuksesta, rintamarahasta ja matkakustannuksista aiheutuvat menot korvataan valtion talousarvioon tarkoitusta varten varatun määrärahan rajoissa.

6 §

Tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaa tapaturmavirasto noudattaen soveltuvin osin, mitä rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetussa laissa säädetään.

Tapaturmavirasto antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita ja määräyksiä tämän lain soveltamisesta ja täytäntöönpanosta.

7 §

Tässä laissa tarkoitettuihin tapaturmaviras-

ton päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla.

kuuta 1993 ja sen voimassaolo jatkuu 31 päivään joulukuuta 1996 saakka.

8 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 4 päivänä syyskuuta 1992

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Sosiaali- ja terveysministeri *Jorma Huuhtanen*

